

„AZ IDŐ NEKÜNK DOLGOZIK“,

Írta: PETHŐ SÁNDOR dr.

Mikor a nemzeti és keresztény korszakhoz fűzött remények, amelyek a régi Magyarország területi egységének hamaros visszaállításával kecsegtettek, lassanként elpárologtak vagy kihültek: a csalódott közvéleményt különböző történelemfilozófiai elvekkel próbálták vigasztalni. Ezek a féligazságok, mint a kultúrfölénynek és a földrajzi egységnek történelemalkotó, illetve politikai hatalmat pótló szerepe, aránylag könnyű hitelre találtak. Annál könnyebben váltak közhelyekké, mert ha oly sok minderről le is kellett mondanunk, jól esett illúzióink utolsó rongyait szívünkhöz szorítani. S ha mindenben csalódtunk is, arról igazán nehezen bírtunk volna letenni, hogy a magyar földrajz, az idő és a múlt nem engedi a maga jussát még akkor sem, ha a magyar akarat nem kölcsönöz ezeknek a tényezőknek aktuális és eleven erő kifejtést. Így permetezte be lassanként a magyar köztudatot annak a vigasztalásnak a harmata, hogy az idő nekünk dolgozik. Hiábavaló hát a kárunkra teremtett befejezett ténynek hosszú sorozata, hasztalan a kisantant mesterkéltségek szövetségi rendszere, az ellenséges lefegyverzés és ellenőrzés, a magyarság irtogatása a megszállott területeken, a magyar külpolitika teljes iránytalansága és meddősege: ezek nem maradandó momentumai korunk fejlődésének, a történelem nem tűr sokáig égbekiáltó igazságtalanságokat. Mindhiába Benesék ördögös diplomáciája: a vakító egyéni sikereket előbb-utóbb meghazudtolja a legnagyobb-szerű egyéni erőfeszítéseknél is hatalmasabb történelmi igazságnak, a jognak, a természeti és gazdasági tényezőknek masszív törvényszerűsége. Ez a mostani magyar generáció, ha el is veszítette a játékot — Istenem, mit is számít egy ivadék élete egy nemzetnek évezredek létehez szabott időszámításában: — a következők talán minden komolyabb erőfeszítés nélkül mindent visszanyerhetnek. A magyar sors különben is a hirtelen felgyulások és hirtelen kialvások ritmusa. Vagy, mint az ötvenes évek elbusult magyarjai mondták: *borúra-derű*.

Ha ez az életfilozófia, amely a feledés homályában is megeleveníti és felmozdítja a lelkeket, amely örül vagy legalább is vigasztalódni tud a pusztulás romjain kúszó repkényeken, az életkedv és az életerő kiölhetetlen motívumaiból buzog, akkor ez mindenesetre annak a jele, hogy a nemzet nem adta fel a harcot a balsorssal s a bukás csak újabb és nagyobb erő kifejtésre, nem pedig a rezignálásra ösztönzi. A mai korszak magyarjában azonban nem a mindig résenálló tettekézségnek, a kivont íjj hallgatag és biztos felajzottságának, a küzdésre feszült izmoknak energiáját leplezi el ez a filozófia. Hanem csak foglalata egy nemzet passzív reményeinek, tehetetlen beletörődésének, bátortalan vágyainak: a mélyen alvónak nyugtalan álomképektől felzaklatott izgatottsága, az alászálló borulat mélyülő melankóliája, valamivel kevesebb annál a teljes lemondásnál, amelynek történelembőlcséletét a magyar abban a szörnyű közmondásban szűrte le, *hogy több is veszett Mohácsnál*.

Az idő, sajnos, most nem mellettünk, *hanem ellenünk dolgozik*. Talán, ha aktív külpolitikát folytatnánk, ha nem szünnék meg azt a benyomást és azt a meggyőződést kelteni a világ előtt, hogy a dolgok új elrendezésével *elégedetlenek* vagyunk, hogy ez az elégedetlenség többet is jelent igazságunk pusztaság és veszélytelen elméleti kifejtésénél: akkor nyugodtan alhatnánk afelől, hogy az idő nem feltétlenül dolgozik ellenünk. Minthogy azonban nemcsak látszólag, hanem valóság szerint is egész életrendünket a trianoni viszonyokra fektettük fel, minthogy a *kölcsönpolitika*, — ki tudja mennyi időre — *elodázta történelmi céljaink munkálását*, minthogy lassankint lemondunk a lelkek csendes előkészítéséről és mozgósításáról is a nagy erőfeszítésre: az idő nem szövetségesünk többé. Az idő csak akkor nem érlelné és nem legitimizálná ellenségeink céljait, ha a befejezett tényeket részünkről egy folytonos támadás zavarná, ha a trianoni tudatkört a mi lebírhatalatlan nyugtalanulásunk hullámai ostromolnák, ha a magyar kérdésre nézve is bekövetkeznék az európai közhangulatnak oly fordulata, mint amelyet az olaszok hajthatatlansága porolt ki a múlt század közepének Európájától. Hogy abból az Itáliából, Jo amelyet valaha Metternich csupán földrajzi fogalomnak tekintett, Mussolini vezető latin

hatalma lett, az egyike a történelem legbámulatosabb jelenségeinek s örök példaadás szét-darabolt államiségoknak, meggyalázott hagyományoknak és halálraítelt nemzeteknek arra, mire képes egy többnyire a fegyvert szerencsétlenül forgató nemzet is, ha összetartja és száz fokos erő kifejtésre szólítja el egy nagy célnak konok szolgálata. Az olasz nemzettel szemben állott a legnagyobb erkölcsi tekintély, a legfélelmetesebb katonai hatalom s részben tulajdon harci balszerencséje, — és mégis megnyerte a játszmát, — mert szenvedésével, tűrésével, kitartásával, intrikájával, konspirációjával, őrvongó garibaldizmusával és földalatti madzinizmusával világ-szerte felgerjesztette azt a köztudatot, hogy addig nem lesz béke és rend Európában, míg az olasz népet ki nem elégítik. Piemont és az olasz nép egy világgal állott szemben: mi csak a kisantantban tömörült s egyenként nálunknál sokkal gyöngébb nemzetekkel.

Ajánlatos tehát egy kicsit szembenézni a magyar közvéleménynek oly szempontú felfogásával, amely szerint az idő nekünk dolgozik. A magyar statisztika a háború előtt nem győzött eléggé figyelmeztetni bennünket a számok és az adatok rideg bizonyítékaival, hogy azok a magyar diasporák és nyelvszigetek, amelyeket Erdélyben körülzajlott az oláh óceán, lassankint mint tünedeztek el az asszimiláció hullámaiban. Akkor, amikor az ország keleti része magyar impérium alatt állott s amikor a nyelvszigetek és a végek magyarsága közvetlen hatása és vonatkozása alatt volt a magyar nép nagy alföldi és dunántúli rezervoárjainak, amikor a magyar értelmiség zavaró és gátló körülmények nélkül irányíthatta ezeknek a rudimentális nyelvszirteknek az életét: a magyarság a falvakban egyre hátrálni volt kénytelen a csendes és szívós oláh asszimiláció hódítása előtt. A városokban, igaz, szaporodott és erősödött a magyar elem mindenütt. Az állami hatalom karjai, hivatalok, az iskolák, a vasutak, a kaszárnyák és egyéb állami intézmények telepeiben, mint megannyi övvarakban exponáltak és védtek a városi magyar elemet, amelyet a gyárakba és műhelyekbe igyekvő falusi proletárság rajjaival is felhígítottak időnként. Ez a folyamat azonban nem a magyar faj természetes szaporodásának, hódításának és asszimilálóképességének, hanem a hatalmi viszonyok ama mehanikájának volt a következménye, amely az államalkotó nemzet népesedési fejlődésére aránylag kedvezőbb feltételeket nyújtott, mint a többi nemzetiségnek. A falvakban, ahol az állami hatalom befolyásának kirezgése már gyengébb volt, a magyar elem nemcsak hódítani volt képtelen, hanem gyakran a meglévő birtokállományt konzerválni se tudta többé. A fejedelmi kor Erdélyországban, a folyó-völgyek és a termékeny lapályok úgyszólván magyar kézen voltak. Ma a Maros-völgyben, csakúgy, mint a Körösökében és részben az Oltéban is csak az eloláhosodott falvak magyar nevű családjai és sírkeresztjei jelzik az emléket annak, hogy ott hajdan szebb és magyarább élet virágzott.

Ha a magyar nép reánézve kedvező viszonyok ellenére állandóan tért veszített és birtokállományában visszafejlődött, nem valószínű, hogy a politikai és hatalmi feltételeknek kedvezőtlen változása ezen a helyzeten javítana. A magyar faj beolvasztó képessége az oláhsággal szemben csekély, egészben véve csaknem negatív. És ha most az oláh faj beolvasztó és felszívó energiájának ezt az indexét megsokszorozza a politikai uralom céltudatos támogatása is, ha tudjuk, hogy a magyar értelmiség rendszeres kiirtása következtében a nyáj pásztor nélkül marad, akkor nem kell túlságos képzelőerő annak a megsejtéséhez, hogy az oláh uralom néhány évtizede elegendő volna egy olyan etnográfiai helyzet tisztázásához, amelyben a zárt és kicsi Székelyföld kivételével a magyar Erdély már csupán történelmi emlékké halványulna. Az idő tehát a maga kérlelhetetlen és gonosz logikájával feltétlenül ellenünk dolgozik. Néhány évtized s a trianoni Magyarország nem egy szomorú epizód fajunk és országunk történetében, hanem a história Darwin törvénye által szentesített és véglegesített állapota. És aki e néhány évtized múlva olyan politikára buzdítaná a nemzetet, hogy történelmi céljainak a megvalósítására készüljön: Kelet-Magyarországon nem találna már egyebet elnémult magyar harangoknál, korhadó magyar fakeresztkeknél és a magyar múlt dicsőségének és múlandóságának emlékét hirdető méla várromoknál.

Azt mondhatná erre valaki, hogy az üldözés és az elnyomás a régi példák szerint az ellenszegülés erejét és készségét korbácsolja fel a magyarban, azt a vis inertiaet, amellyel

oly sokszor jobb belátásra kényszerítettük Bécset, ha a fegyver már kudarcot vallott. Ez a felfogás bizonyos tekintetben nincs is igazság nélkül. Tertullianus mondása, hogy a mártírok vére a kereszténység magva, talán nem vesztett érvényéből a modern kor politikai harcainak tanulságaiban sem. Sajnos az az értelmiség, amely oly sikeres ellenállást fejtett ki a vis inertiae által a nemzetre mért végzet ellen, részint elüldözött, részint anyagi hatalmából kirabolta, s ha még valahogy töredékeiben vegetálni is tudna, előbb-utóbb kénytelen lesz megfelelő anyagi eszközök hiánya miatt megadni magát a sorsnak vagy opportunisztikus politikát folytatni, miután azt tapasztalja, hogy hasztalan minden küzdelem. A magárahagyott nép, amely az asszimiláló erőnek oly bebizonyítottan csekély mértékével bír és amelynek faji és nemzeti öntudata annyira lomha, sohasem fogja a maga szervezetlenségében és öntudatlanságában átörökölni annak a történelmi értelmiségnek a szerepét, amely a vis inertiae eszközeit olyan csodálatraméltó eredménnyel tudta használni. Ha pedig más oldalról azzal vigasztalnának bennünket, hogy a népszövetség nem fogja tűrni a kisebbségek kiirtását, annak azt feleljük, hogy nem vitatkozhatunk olyan naiv és hiszékeny egyénekkel, akik az oláh uralom brutális valósága ellen képzelgésekben és fantomokban bizakodnak.

Végezzünk hát azzal az üres és veszedelmes, a gyerekszobák észjárásához szabott jelmonddal, hogy mi idehaza nyugodtan átfordulhatunk a másik oldalunkra, mert az idő nekünk dolgozik. Nem. Az idő csak annak szövetségese, aki értékét megtudja becsülni, aki élni tud vele, s aki előtt ma is eleven igazság a régiék közmondása, hogy amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra. Az idő átsüvíti a Pató Pálokon, az Oblomovokon, a sültgalambra leső tátott szájakon és az enyészet porával hinti be azokat a népeket, amelyek népük fensőbb céljáról megfeledkeznek.